

Lietuvos Respublikos Prezidentei
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui
Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai
Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai
Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos reikalų komitetui
Lietuvos Respublikos Seimo Narkomanijos ir alkoholio prevencijos komisijai

REZOLIUCIJA DĖL VALSTYBĖS ALKOHOLIO PREVENCIJOS POLITIKOS

LiJOT Asamblėja Nr. 40, 2016 m. balandžio 23–24 d.

Druskininkai

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – LiJOT), didžiausia skėtinė jaunimo organizacijų sąjunga Lietuvoje, vienijanti 68 nacionalinių jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų, regioninių jaunimo organizacijų sąjungų, reiškia susirūpinimą dėl itin didelių alkoholio vartojimo rodiklių ir nenuoseklios bei fragmentiškos alkoholio prevencijos politikos Lietuvoje. Dėl sukeltos žalos fizinei asmens sveikatai, socialinei ir ekonominei šalies gerovei, alkoholis negali būti laikomas paprastu maisto produktu. Siekiant alkoholio vartojimo mažinimo, turi būti taikoma mokslu grįsta ir veiksminga alkoholio prevencija, apimanti bendrojo alkoholio vartojimo, piktnaudžiavimo alkoholiu ir alkoholio vartojimo daromos žalos mažinimą.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, pastarųjų ketverių metų alkoholio suvartojimas kito nežymiai – svyravo ties 15 litrų absoliutaus (100%) alkoholio, tenkančio vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui¹. 2014 m. Pasaulio sveikatos organizacijos

¹ Oficialiosios statistikos portalas. „Legalių alkoholinių gėrimų suvartojimas, tenkantis vienam gyventojui, Legalių alkoholinių gėrimų suvartojimas, tenkantis vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui“ <<http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=55d4fc47-b1a9-48b4-bd38-3d5fcef4e5ce>> [Žiūrėta 2016 04 20]

ataskaitoje apie alkoholio vartojimą ir sveikatą Lietuva pagal alkoholio vartojimą užėmė trečiąją vietą pasaulyje ir pirmąją vietą tarp Europos Sąjungos šalių².

2011 m. pateiktais alkoholio ir kitų narkotikų vartojimo Europos mokyklose tyrimo (ESPAD) duomenimis³ per pastarąsias 30 dienų vartoję alkoholinius gėrimus Lietuvoje nurodė 63 proc. paauglių (63 proc. apklaustų berniukų, 64 proc. apklaustų mergaičių. 2014 m. atlikto HBSC (angl. *Health Behaviour in School Aged Children*) tyrimo⁴ duomenys parodė, kad 16 proc. 13 metų berniukų ir 8 proc. to paties amžiaus mergaičių jau buvo apsvaigę nuo alkoholio (jautėsi girti) du ar daugiau kartų. Pagal šį rodiklį Lietuva užima antrąją vietą tarp Europos Sąjungos šalių.

Analizuojant psichiatrijos ligoninių ir priklausomybės ligų centrų stacionaruose besigydyusių vaikų skaičių⁵ pagal psichoaktyviąją medžiagą matyti, kad 2013 m. daugiausia vaikų (61 proc. nuo visų besigydyusiųjų, iš viso 37 vaikai) gydėsi dėl psichikos ir elgesio sutrikimų, sukeltų alkoholio vartojimo.

Ypač skaudžios alkoholio vartojimo pasekmės⁶ tyčinių nužudymų atveju – net trys iš keturių įtariamųjų (kaltinamųjų) nužudymo metu buvo neblaivūs: 2011 m. – 73,4 proc., 2014 m. – 70,4 proc. nuo visų įtariamų tyčiniu nužudymų asmenų. Šeši iš dešimties (57,9 proc.) asmenų, įtariamų dėl sunkių sveikatos sutrikdymų, taip pat buvo neblaivūs. Labai dažnai smurto artimoje aplinkoje naudojimas susijęs su piktnaudžiavimu alkoholiniais gėrimais. Pvz., 2014 m. net 67,5 proc. asmenų, įtariamų grasinimu nužudyti ar sunkiai sutrikdyti sveikatą, ir 69,9 proc. asmenų, įtariamų fizinio skausmo sukėlimu ir nežymiu sveikatos sutrikdymu, nusikaltimo padarymo metu buvo neblaivūs.

² World Health Organization, *Global status report on alcohol and health*, 2014.

³ ESPAD, *Substance use among students in 36 European countries*, 2011. http://www.espad.org/uploads/espad_reports/2011/the_2011_espad_report_full_2012_10_29.pdf [Žiūrėta 2016 04 20]

⁴ World Health Organization, *Health Behaviour in School Aged Children, Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being*, 2014, 163 < http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/303438/HSBC-No.7-Growing-up-unequal-FULL-REPORT.pdf?ua=1 > [Žiūrėta 2016 04 20]

⁵ Valstybinis psichikos sveikatos centras „Psichikos ir elgesio sutrikimų, vartojant psichoaktyvias medžiagas, atvejų tarp vaikų psichikos sveikatos priežiūros įstaigose apžvalga“, 2015 <http://www.vpsc.lt/images/stories/doc/Vaikai_2013-2014.pdf> [Žiūrėta 2016 04 20]

⁶ 2005-2014 m. statistinių duomenų apie neblaivių asmenų padaromas nusikalstamas veikas ir jų sukeltus kelių eismo įvykius analizė, 2014 <https://vrm.lrv.lt/uploads/vrm/documents/files/LT_versija/Viesasis_saugumas/Tyrimai/Neblaivusasmensys2014.pdf> [Žiūrėta 2016 04 20]

Alkoholio vartojimo sąlygojama žala Lietuvoje 2010 m. preliminariais skaičiavimais sudarė apie 250 mln. eurų⁷. Šią sumą sudaro dėl priešlaikinių mirčių neuždirbtos pajamos iki pensijos, sveikatos priežiūros išlaidos gydant su alkoholiu siejamas pasekmes sveikatai, sumažėjusio darbingumo išmokos, vaikų globos namų išlaikymas, nuteistųjų išlaikymas kalėjimuose. Tačiau tai tik dalis iš visų su alkoholio vartojimo pasekmėmis siejamų sričių, todėl tikroji alkoholio vartojimo sąlygojama žala yra ženkliai didesnė.

Įvertinant įvairių alkoholio kontrolės priemonių veiksmingumą ir jų įgyvendinimo kaštus visuomenei, išskiriamos trys pagrindinės priemonių grupės, kurios kompleksiskai turi būti stiprinamos, jei valstybė susiduria su neigiamomis alkoholio vartojimo pasekmėmis^{8,9,10,11,12,13,14}:

- 1) alkoholinių gėrimų kainos didinimas (akcizai);
- 2) alkoholinių gėrimų reklamos draudimas;
- 3) alkoholinių gėrimų prieinamumo mažinimas.

Atkreipiame dėmesį, kad švietimas bei visuomenės informavimas apie alkoholio žalą turi būti neatsiejama kompleksinio plano dalis. Pabrėžiame, kad mokyklose vykdomos švietimo programos suteikia žinių apie alkoholio žalą, keičia požiūrį į alkoholį. Taip pat į kompleksinį planą gali būti įtraukti tik aukščiausius kokybės standartus atitinkantys švietimo metodai¹⁵.

⁷ Štelemėkas, Mindaugas, et al. *Alkoholio vartojimo socialinė ir ekonominė žala Lietuvoje*. Diss. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, 2014.

⁸ The AMPHORA *Manifesto for effective alcohol policy in Europe*. EASL < <http://www.easl.eu/newsroom/latest-news/the-amphora-manifesto-for-effective-alcohol-policy-in-europe> > [Žiūrėta 2016 04 20]

⁹ Babor TF, Caetano R, Casswell S, Edwards G, Giesbrecht N, Graham K, et al. *Alcohol: No Ordinary Commodity*. Oxford University Press; 2003.

¹⁰ Anderson P, Baumber B. *Alcohol in Europe: A Public Health Perspective*. A report for the European Commission. Institute of Alcohol Studies, 2006 http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/alcohol/documents/alcohol_europe.pdf [Žiūrėta 2016 04 20]

¹¹ Babor TF. „Alcohol research and the alcoholic beverage industry: issues, concerns and conflicts of interest“. *Addiction*. 2009, 104:34–47.

¹² Babor TF, Winstanley EL. „The world of drinking: national alcohol control experiences in 18 countries“. *Addiction*. 2008, 103(5):721–5.

¹³ Madden S. „Alcohol: No Ordinary Commodity. Research and Public Policy. Alcohol and Alcoholism“. Oxford University Press. 2005 Mar 1;40(2), 157–157.

¹⁴ Babor TF. „Alcohol-related collateral damage and the broader issue of alcohol’s social costs“. *Addiction*. 2011 Sep. 106(9), 1612–3.

¹⁵ Quality standards for alcohol and drug education, 2014, 9 <<http://mentor-adepis.org/wp-content/uploads/2014/05/Quality-standards-for-alcohol-and-drug-education.pdf>> [Žiūrėta 2016 04 20]

LIJOT ragina atsakingas institucijas nuosekliai diegti veiksmingas ir mokslu grįstas alkoholio vartojimo mažinimo priemones ir siūlo:

1. Nuosekliai ir sistemingai didinti akcizo mokesčių visoms alkoholinių gėrimų grupėms;
2. Visiškai uždrausti visų formų alkoholinių gėrimų reklamą;
3. Riboti alkoholinių gėrimų prieinamumą:
 - 3.1. Leisti prekiauti alkoholiniais gėrimais tik specializuotose parduotuvėse, atskirai nuo kitų prekių;
 - 3.2. Sutrumpinti prekybos alkoholiniais gėrimais laiką, uždraudžiant prekybą nuo 20 val. vakaro iki 10 val. ryto;
4. Iki 0,00 promilių sumažinti leistiną alkoholio koncentracijos kiekį kraujyje visiems vairuotojams;
5. Sureguliuoti alkoholinių gėrimų licencijavimo tvarką: didinti rinkliavą už licencijų išdavimą, licencijas padaryti terminuotas, griežtinti licencijos išdavimo sąlygas ir reikalavimus alkoholio vartojimui pardavimo vietoje bei atsakomybę už prekybos alkoholiniais gėrimais reikalavimų pažeidimus, numatant licencijos panaikinimą po vieno ūkio subjekto nusižengimo;
6. Lietuvos teisinėje bazėje apibrėžti administracinių teisės pažeidimų imitavimo sąvoką, kad atsakingų institucijų administracinių teisės pažeidimų (alkoholinių gėrimų įsigijimo nepilnamečiams) imitavimo įgyvendinimas taptų teisėtai ir nuosekliai taikoma praktika, kaip tai daroma kitose šalyse (pvz., Jungtinė Karalystė, Švedija, Vokietija, JAV);
7. Įvesti alkoholinių gėrimų žymėjimą įspėjamaisiais užrašais ir paveikslais apie žalą sveikatai bei pateikti informaciją apie gėrimų sudėtį, maistinę vertę, kaloringumą ir grynojo alkoholio kiekį pakuotėje;
8. Sistemingai diegti ir teikti minimalios intervencijos paslaugas¹⁶, apmokamas iš Valstybinio privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, pirminėje sveikatos priežiūros grandyje ir užtikrinti, kad šios paslaugos būtų prieinamos kiekvienam piliečiui nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos;

¹⁶ World Health Organization, *Management of Substance Dependence. Screening and Brief Intervention*, 2003
<http://www.who.int/substance_abuse/publications/en/SBIFactSheet.pdf?ua=1> [Žiūrėta 2016 04 20]

9. Užtikrinti nuolatinį bei sistemingą švietimo įstaigose vykdomą alkoholio prevencijos programų finansavimą.

LIJOT narės tikisi, kad įgyvendinant alkoholio vartojimo mažinimo priemonių paketą bus nustatyti konkretūs, pasiekiami ir adekvatūs tikslai, planas bus įgyvendinamas kompleksiškai ir nuosekliai, siekiant užsibrėžtų rodiklių įgyvendinimo, bendradarbiaujant su mokslinėmis institucijomis, sveikatos srityje dirbančiomis valstybinėmis institucijomis ir visuomeninėmis organizacijomis, turinčiomis ilgametę patirtį bei nepriekaištingą reputaciją.

Prezidentas

Mantas Zakarka